

העזלה מהסוגיא

בנא בתרא כח. - לה:

פרשת מטות מסעי ה'תשפ"ד

דף כח

◆ דיני חזקה בקרקעות:

- לרבי ישמעאל ורבי עקיבא:
 - צורת החזקה - שלש אכילות.
 - דיני החזקה:
 - בתים בורות שיחין מערות שובכות מרחצאות - שלש שנים.
 - שדה תבואה:
 - בית השלחין - שלש שנים.
 - בית הבעל:
 - לרבי ישמעאל - שמונה עשר חודשים.
 - לרבי עקיבא - ארבעה עשר חדשים.

✽ הערות ✽

א הגמ' מבארת שהמקור של חזקת שלש שנים לרבי ישמעאל ורבי עקיבא הוא משור המועד, שכמו ששור המועד לאחר שלש פעמים יוצא מחזקת תם לחזקת מועד, כך על ידי שלש אכילות הקרקע יוצאת מרשות המוכר ונכנסת לרשות הלוקח, ולכן שדה בית הבעל שעושה פירות פעם בשנה צריך לאכול שלש אכילות ולא צריך להחזיק שלש שנים, אמנם בדבר שעושה פירות כל השנה (כמו שדה בית השלחין או בתים בורות שיחין מערות שובכות ומרחצאות) צריך להחזיק שלש שנים.

המשנה מבארת שלפי רבי ישמעאל החזקה בשדה בית הבעל היא שמונה עשר חודשים שהם שלשה חדשים האחרונים של השנה הראשונה ושנים עשר חודשים של השנה השנייה ושלשה חודשים הראשונים של השנה השלישית, ולפי רבי עקיבא החזקה בשדה בית הבעל היא ארבעה עשר חודשים שהם חודש האחרון של השנה הראשונה ושנים עשר חודשים של השנה השנייה וחודש הראשון של השנה השלישית.

רשב"ם [לו ב] מבאר שהמחזיק צריך לזרוע ולקצור בקרקע בכל אחת משלשת השנים של החזקה, ורבי ישמעאל סובר שהחזקה מועילה רק באופן שזרע וקצר בשנה הראשונה והשלישית מין שגדל בשלשה חדשים (כגון שעורים או שבולת שועל או עדשים), אמנם רבי עקיבא סובר שהחזקה מועילה גם באופן שזרע תבואה וקצר אותה בעודה שחת או שרבי עקיבא סובר שהחזקה מועילה גם באופן שזרע ירק (שזמן גידולו הוא חודש) וקצר. אמנם תוס' [כח א] סוברים שהמחזיק לא צריך לזרוע ולקצור בשנה הראשונה והשלישית, אלא מספיק שיזרע ולא יקצור או שיקצור ולא יזרע ובשאר הזמן יאכל מהשדה שחת בצורה שהאכילה לא מקלקלת את התבואה או ינעל את השדה ולא יניח לשום אדם להכנס (ולמרות שנעילה לא נחשבת חזקה מ"מ נעילה יכולה להצטרף לזריעה וקצירה (החשב חזקה).

הגמ' [לו א] מביאה שנחלקו התנאים האם 'חרישה' נחשבת לחזקה לת"ק לא נחשבת לחזקה ולרבי אחא נחשבת לחזקה, והגמ' מבארת שרבי ישמעאל ורבי עקיבא סוברים שחרישה לא נחשבת לחזקה משום שאם היו סוברים שחרישה נחשבת לחזקה היה אפשר לעשות חזקה בשנים עשר חדש ושני ימים שביים האחרון של השנה הראשונה יחרוש ולאחר מכן יחזיק שנים עשר חודש וביום הראשון של השנה השלישית יחרוש.

לקבלת העלון או שליחת הערות: B0527147396@gmail.com

- שדה אילן באופן שיש בשדה שלשה מינים של אילנות - אכילת פירות שלש פעמים בשלש זמנים באותה שנה.
- לרבנן - שלש שנים.

דף כט

◆ דיני חזקה לא רצופה בשדה:

- במקום שהדרך לא להוביר את השדות - החזקה לא מועילה.
- במקום שהדרך להוביר את השדות - החזקה מועילה.

◆ דיני חזקה ביום ובלילה:

- בבית - צריך להחזיק שלש שנים ביום ובלילה.
- בשדה - צריך להחזיק שלש שנים ביום.
- בחנות:

- לרשב"ם - צריך להחזיק שלש שנים ביום.
- לתוס' - צריך להחזיק שש שנים ביום.

✽ הערות ✽

הגמ' [כח ב] מוסיפה שלפי רבי ישמעאל ורבי עקיבא באופן שיש שדה של אספסתא אפשר לעשות חזקה בשלשה חדשים, שיזרע אספסתא ולאחר חודש יקצור, ויחזור ויזרע אספסתא ולאחר חודש יקצור, ותוס' מבארים שדווקא בשדה אספסתא שהדרך לגדל אותו חודש נחשב אכילה שלמה באופן שזרע וקצר לאחר חודש אבל בשדה תבואה שאין דרך לגדלה בשלשה חדשים אי אפשר לעשות חזקה על ידי שלשה אכילות של שלשה חדשים אלא צריך שיהיה אכילה חשובה של שנים עשר חודשים באמצע.

ב המשנה אומרת שבאופן שיש בשדה גפנים זיתים ותאנים והמחזיק אכל את הפירות של כל מין ומין בזמנו מועילה החזקה בשנה אחת.

ג ראה להלן [עמוד 10] האם רבנן סוברים שצורת החזקה היא שלש אכילות שכל אכילה היא פירות של שנה או שצורת החזקה היא שלש שנים, אמנם התבאר שם [הערה נ] לענין שדה אילן שגם לפי הצד שצורת החזקה היא שלש אכילות שכל אכילה היא פירות של שנה בדרך כלל צריך להחזיק בשדה שלש שנים שלימות ורק באופן שיש עץ צעיר שמוציא פירות של שלש שנים בפחות משלש שנים או באופן שיש עץ שמוציא פירות פעמים בשנה מועילה החזקה בפחות משלש שנים ולפי"ז בשדה תבואה צריך להחזיק שלש שנים שלימות.

הגמ' מבארת שלפי הצד שלפי רבנן צורת החזקה היא שלש שנים, הטעם של חזקה הוא ש'עד תלת שנין מזדהר איניש בשטרא טפי לא מזדהר' [ע"פ דברי הרשב"ם לו ב ד"ה זו דבר].

הגמ' מוסיפה שבאופן שהבעלים מוחה המחזיק צריך להזהר בשטר יותר משלש שנים, ואפילו באופן שהבעלים מוחה שלא בפני המחזיק המחזיק צריך להזהר בשטר יותר משלש שנים, משום שודאי שהמחזיק שמע על המחאה כיון ש'חברא חברא אית ליה וחברא דחברא אית ליה'.

ד הגמ' מוסיפה שאפילו במקום שחלקם מובירים את השדות וחלקם לא מובירים את השדות מועילה חזקה שאינה רצופה, משום שהמחזיק יכול לטעון שלא רצה לזרוע את הקרקע בזמן שהקרקעות סביבו אינם זרועות כיון שאם יזרע יצטרך לשכור שומר לבדו, או שהעדיף לא לזרוע את הקרקע ברציפות כדי שהקרקע תעשה יותר פירות.

ה הגמ' מבארת שבאופן שהמחזיק צריך להביא עדות שגר ביום ובלילה, עדות זו יכולה להעשות על ידי השכנים כיון שהדרך שהשכנים יודעים על הדיורים ביום ובלילה, וכן עדות זו יכולה להעשות על ידי שני שוכרים באופן שהשוכרים לא נחשבים 'נוגעים בעדותם' (בדברי הגמ' מבואר שבאופן שהשוכרים שילמו את הכסף למחזיק הם נחשבים נוגעים בעדותם שהרי אם הבעלים יזכה בדין יצטרכו לחזור ולשלם לבעלים, אבל באופן שהשוכרים לא שילמו את הכסף לא נחשבים נוגעים בעדותם, בעדותם ותוס' מוסיפים שבאופן שאין עדים שהשוכרים גרו בבית אפילו באופן שהשוכרים שילמו את הכסף לא נחשבים נוגעים בעדותם משום שיש להם מיגו שיכלו לומר שלא גרו בבית).

בדברי הרשב"ם מבואר שלמרות שהחזקה בבית צריכה להיות ביום ובלילה, מ"מ בדרך כלל העדים שמעידים על החזקה אינם צריכים להעיד שהאדם גר ביום ובלילה, אלא מספיק שהעדים יעידו שהאדם גר ביום משום שמסתבר שאם האדם גר ביום הוא גם גר בלילה, אמנם באופן שהבעלים טוען בוודאות שראה שהמחזיק לא החזיק בלילה, לא מועילה העדות שהאדם גר ביום אלא המחזיק צריך להביא עדים שראו שגר גם בלילה, ובאופן שהבעלים הוא רוכל המחזיק בעיירות אפילו באופן שהבעלים לא טוען ב"ד טוענים עבורו שהמחזיק לא גר בלילה בזמן שהבעלים חזר לעיר, ולכן המחזיק צריך להביא עדים שראו שגר ביום ובלילה.

בדברי התוס' בפירוש הראשון מבואר שלמרות שבכל חזקה בבית צריך המחזיק לגור בבית בכל ימי החזקה, מ"מ באופן שהמחזיק שגר בבית הוא רוכל המחזיק בעיירות מועילה החזקה למרות שהמחזיק לא היה בבית ימים רבים אלא היה מחזר בעיירות.

בדברי התוס' בפירוש השני מבואר שבאופן שהבעלים טוען שיש לו עדים שהחזיק בבית שלש שנים ביום ובלילה, אלא שהעדים לא ראו שהבית בחזקתו בכל הימים והלילות אלא בכל פעם שהעדים נכנסו לבית ביום או בלילה הם ראו שהבית בחזקתו מועילה העדות, ובאופן שהעדים של החזקה הם רוכלים המחזיקים בעיירות אפילו באופן שהבעלים לא טען מועילה העדות באופן שהעדים אומרים שבכל פעם שנכנסו לבית ביום או בלילה ראו שהבית בחזקתו.

ו רשב"ם ותוס' מבארים שבשדה שדרך האנשים להשתמש ביום ולא להשתמש בלילה, חזקת שלש שנים נעשית על ידי שלש שנים של שימוש ביום.

ז תוס' מבארים שלמרות שבחנות דרך האנשים להשתמש ביום ולא להשתמש בלילה, מ"מ החזקה לא מועילה על ידי שלש שנים ביום, משום שאנשים אחרים משתמשים בבית למגורים שלש שנים ביום ובלילה, ולכן החזקה נעשית על ידי שש שנים ביום.

◇ דיני שותפים שהחזיקו בסירווגין:

- באופן שכתבו שטר חלוקה - באופן שהחזיקו שלש שנים בסירווגין מועילה החזקה.
- באופן שלא כתבו שטר חלוקה - לא מועילה החזקה.

◇ דיני חזקה בשדה באופן שהמחזיק לא השתמש בבית רובע מתוך השדה:

- באופן שהבית רובע ראוי לזריעה - יש למחזיק חזקה על כל השדה חוץ מהבית רובע.
- באופן שהבית רובע אינו ראוי לזריעה:
 - לרב הונא בריה דרב יהושע - יש למחזיק חזקה על כל השדה.
 - לרב ביבי בר אבוי - יש למחזיק חזקה על כל השדה חוץ מהבית רובע.

דף ל

◇ דיני חזקה באופן שהבעלים טוען שגר בחדרים הפנימים ועבר דרך החדרים החיצונים שבהם הייתה החזקה:

- באופן שאין לבעלים עדים שהיה גר בחדרים הפנימים - הבעלים צריך להוכיח שעבר דרך החדרים החיצונים.
- באופן שיש לבעלים עדים שהיה גר בחדרים הפנימים - לרב נחמן המחזיק צריך להוכיח שהבעלים לא עבר דרך החדרים החיצונים, לרבא הבעלים צריך להוכיח שעבר דרך החדרים החיצונים.

◇ דין המוכר לחבירו את כל הקרקעות שקנה מ'בר סיסין' ויש קרקע שנקראת 'דבי בר סיסין' והמוכר טוען שלא קנה אותה מבר סיסין - לרב נחמן הבעלים צריך להוכיח שלא קנה את הקרקע מבר סיסין, לרבא הלוקח צריך להוכיח שהבעלים קנה את הקרקע מבר סיסין.

◇ דין חזקה באופן שהבעלים היה במקום שלא היה צריך לדעת מהחזקה והבעלים הגיע לשוק לשלשים ימים והשוק היה במקום שהיה צריך לדעת מהחזקה - לא מועילה החזקה משום שהבעלים יכול לטעון שהיה טרוד בשוק ולכן לא ידע מהחזקה.

◇ דיני חזקה באופן שהמחזיק טוען שקנה את הקרקע מאדם שאינו המרא קמא ואין למרא קמא עדים שהקרקע הייתה שייכת לו:

- באופן שהמחזיק החזיק בקרקע שלש שנים:
 - באופן שהמחזיק טוען שהמוכר קנה את הקרקע מהמרא קמא בפניו - הקרקע שייכת למחזיק.
 - באופן שהמחזיק לא טוען שהמוכר קנה את הקרקע מהמרא קמא בפניו:
 - באופן שיש עדים שהמוכר גר בבית יום אחד או באופן שהמחזיק טוען שהמוכר גר בבית יום אחד - הקרקע שייכת למחזיק.

הערות

ח הרשב"ם מבאר שבאופן שהשותפים לא כתבו שטר חלוקה לא מועילה החזקה, משום שהמערער יכול לטעון שלא ידע שהם שותפים ולכן לא מוחה כיון שכל אחד לא החזיק שלש שנים ברציפות, אמנם באופן שהשותפים כתבו שטר חלוקה מועילה החזקה משום שיש קול לשטר החלוקה, וממילא המערער ידע שהם שותפים והיה צריך למחות לאחר שלש שנים.

ט הגמ' מבארת שהטעם של רב ביבי בר אבוי שאין למחזיק חזקה על הבית רובע, משום שהיה צריך לעשות שם חזקה על ידי שטיחת פירות והעמדת בהמות.

י הגמ' מבארת שהטעם של רב נחמן שהמחזיק צריך להוכיח שהבעלים לא עבר דרך החדרים החיצונים, משום שהחזקה הוא כמו שטר ובאופן שיש ספק על השטר הקונה צריך להוכיח שהשטר כשר, והטעם של רבא שהבעלים צריך להוכיח שעבר דרך החדרים החיצונים משום שהולכים אחר ה'מוחזק' והלוקח נחשב מוחזק כיון משום שיש עדים על החזקה שלש שנים ואין הוכחה שהבעלים עבר בחדרים החיצונים.

יא הגמ' מבארת שהטעם של רב נחמן שהבעלים צריך להוכיח שלא קנה את הקרקע מבר סיסין, כיון שמכר בשטר את כל הקרקעות שקנה מ'בר סיסין' עליו להוכיח שקרקע זו שנקראת 'דבי בר סיסין' לא הייתה שייכת לבר סיסין, והטעם של רבא שהלוקח צריך להוכיח שהבעלים קנה את הקרקע מבר סיסין משום שהבעלים נחשב מוחזק בקרקע.

יב רשב"ם מבאר שהסיבה שבאופן שהמחזיק טוען שהמוכר קנה את הקרקע מהמרא קמא בפניו נאמן, משום שיש לו 'מיגו' שהיה יכול לטעון שקנה את המקרקע מהמוכר.

יג תוס' מבארים שהסיבה שבאופן שהמחזיק טוען שהמוכר גר בבית יום אחד נאמן, משום שיש לו מיגו שיכל לא להודות שהקרקע שייכת למרא קמא.

תוס' מבארים שהדין שהמחזיק נאמן לטעון שהמוכר גר בבית יום אחד נאמר באופן שהמחזיק טען כך מיד, אמנם באופן שהמחזיק בתחילה טען שקנה את הקרקע מאדם אחר ולאחר זמן חזר וטען שהמוכר גר בבית יום אחד אינו נאמן, משום ש'מיגו למפרע' לא מועיל (וכן בכל אופן שאדם נאמן מוחמת מיגו המיגו מועיל רק באופן שטען את כל הטענה מיד ולא באופן שטען חלק מהטענה לאחר זמן).

▪ באופן שאין עדים שהמוכר גר בבית יום אחד והמחזיק לא טוען שהמוכר גר בבית יום אחד - הקרקע שייכת למרא קמא.

• באופן שהמחזיק לא החזיק בקרקע שלש שנים:

○ באופן שהמחזיק טוען שהמוכר קנה את הקרקע מהמרא קמא בפניו:

▪ לרשב"ם - הקרקע שייכת למרא קמא.

▪ לתוס' - הקרקע שייכת למחזיק.

○ באופן שהמחזיק לא טוען שהמוכר קנה את הקרקע מהמרא קמא בפניו:

▪ באופן שיש עדים שהמוכר גר בבית יום אחד:

• לרשב"ם - הקרקע שייכת למרא קמא.

• לתוס' בפירוש הראשון - הקרקע שייכת למחזיק.

• לתוס' בפירוש השני - הקרקע שייכת למרא קמא^ט.

▪ באופן שאין עדים שהמוכר גר בבית יום אחד - הקרקע שייכת למרא קמא^ט.

◆ דיני קרקע שהייתה שייכת לראובן ולאחר מכן שמעון מחזיק בקרקע וטוען שקנה קרקע זו מלוי:

• באופן ששמעון מוכיח שהקרקע הייתה שייכת ללוי כיון ששמעון התייעץ עם ראובן האם לקנות את הקרקע וראובן יעץ לו לקנות את הקרקע - ראובן יכול לטעון שיעץ לשמעון לקנות את הקרקע משום שהיה קשה לו להוציא את הקרקע מלוי ויותר קל לו להוציא את הקרקע משמעון^ט.

• באופן ששמעון מוכיח שהקרקע הייתה שייכת ללוי כיון שראובן ביקש משמעון לקנות את הקרקע עבורו מלוי - ראובן יכול לטעון שרצה לקנות את הקרקע מלוי בשביל שלא יצטרך להוציא את הקרקע מלוי בדיון.

◆ דיני קרקע באופן שיש לראובן חזקת שלש שנים ויש לשמעון שטר שקנה את הקרקע:

• באופן שראובן החזיק שלש שנים לפני שהבעלים מכר את הקרקע לשמעון - הקרקע שייכת לראובן^ט.

• באופן שראובן לא החזיק שלש שנים לפני שהבעלים מכר את הקרקע לשמעון - הקרקע שייכת לשמעון^ט.

דף לא

◆ דין קרקע שראובן ושמעון טוענים ששייכת לאבותיהם וראובן הביא עדים שהייתה שייכת לאבותיו ושמעון הביא עדים שהחזיק בקרקע שלש שנים (לרבה ואביי):

• באופן ששמעון טען 'של אבותי ולא של אבותיך' - הקרקע שייכת לראובן כיון שמיגו לא מועיל נגד עדים^ט.

הערות

יד תוס' בפירוש הראשון מבארים שבאופן שיש עדים שהמוכר גר בבית יום אחד, בית דין טוענים למוכר שקנה את הקרקע מהמרא קמא, והמוכר היה נאמן במיגו שלא היה מודה שהמרא קמא הוא הבעלים (ולמרות שבאופן שהמוכר היה טוען שהמרא קמא אינו בעלים היה מחויב שבועה שהרי המחזיק טוען שהמרא קמא הוא הבעלים ונחשב כעד אחד, מ"מ יש למוכר מיגו, ובאופן זה אי אפשר לומר 'מתוך שאינו יכול להשבע משלם' כיון שאין נשבעים על הקרקעות), אמנם תוס' בפירוש השני מבארים שבאופן זה בית דין לא טוענים שקנה את הקרקע מהמרא קמא במיגו שלא היה מודה שהמרא קמא הוא הבעלים, כיון שבאופן שהמוכר לא היה מודה שהמרא קמא הוא הבעלים, המחזיק לא היה יכול לזכות בקרקע, כיון שהוא הודה שהמרא קמא הוא הבעלים.

טו הרשב"ם מבאר שכיון שהקרקע שייכת למרא קמא צריך המוכר לשלם ללוקח את דמי הקרקע, משום שנחשב שמכר לו קרקע גזולה.

טז הגמ' מבארת שבאופן זה שראובן לא עשה מעשה אלא רק אמר לשמעון לקנות את הקרקע אין ראייה שהקרקע שייכת ללוי, אמנם באופן שראובן עשה מעשה (כגון שחתם על שטר המכירה שלו מכר לשמעון): לרבנן יש הוכחה שהקרקע שייכת ללוי, ולאדמון אין הוכחה שהקרקע שייכת ללוי.

יז בדברי הגמ' מבואר שאפילו באופן שראובן טען בתחילה שהחזיק בקרקע 'שני חזקה', ולאחר מכן שמעון הוציא שטר שקנה את הקרקע לפני ארבע שנים, נאמן ראובן לטעון שהחזיק בקרקע שבע שנים והיה לו חזקה שלש שנים לפני שהבעלים מכר את הקרקע לשמעון, ואין באופן זה חסרון של 'טוען וחוזר וטוען', משום שאדם יכול לקרוא 'שני חזקה' לשבע שנים של חזקה, ותוס' מבארים שבאופן זה ראובן צריך להביא עדים שהחזיק בקרקע שלש שנים הראשונות, ולא צריך להביא עדים שהחזיק בקרקע בשאר השנים, אמנם באופן שאין לראובן עדים שהחזיק בקרקע שלש שנים הראשונות ויש לראובן עדים שהחזיק בקרקע שלש שנים האחרונות הקרקע שייכת לשמעון, וראובן אינו נאמן לטעון שקנה את הקרקע לפני שמעון במיגו שהיה טוען שקנה את הקרקע משמעון, משום שראובן לא ידע בתחילה שיש לשמעון שטר.

יח בדברי הגמ' מבואר שאפילו באופן שראובן החזיק בקרקע שש שנים ושטר המכירה נכתב לפני ארבע שנים הקרקע שייכת לשמעון, והרשב"ם מבאר שבאופן זה השטר שהבעלים כתב לשמעון נחשב מחאה בחזקה של ראובן, ומחמת מחאה זו ראובן צריך לשמור על השטר לעולם, או לשמור על השטר עד שיוציא את השטר משמעון ויקרע אותו.

יט הגמ' מבארת שבאופן זה שמעון לא יכול לחזור ולפרש את דבריו וסומך על הקרקע כמו שירש מאבותיו ובאמת קנה את הקרקע מאבותיו של ראובן, משום שפירוש זה סותר את דבריו הראשונים לגמרי ולכן לכו"ע אינו 'טוען וחוזר וטוען', אמנם באופן ששמעון טען 'של אבותי ולא של אבותיך' מחוץ לבית דין

• באופן ששמעון טען 'של אבות':

- באופן ששמעון לא חזר וביאר את דבריו - הקרקע שייכת לראובן.
- באופן ששמעון חזר וביאר את דבריו שסומך על הקרקע כמו שירש מאבותיו ובאמת קנה את הקרקע מאבותיו של ראובן:
 - לעולא:
- באופן שלא יצא מבית דין עד שחזר וביאר את דבריו - הקרקע שייכת לשמעון משום ש'טוען וחוזר וטוען'.
- באופן שיצא מבית דין ולאחר מכן חזר וביאר את דבריו - הקרקע שייכת לראובן משום שאוהביו וקרוביו למדו אותו לטעון כך.
- לנהרדעי - הקרקע שייכת לראובן משום ש'אינו טוען וחוזר וטוען'.
- באופן ששמעון חזר וביאר את דבריו שאבותיו קנו את הקרקע מאבותיו של ראובן^כ:
 - באופן שלא יצא מבית דין עד שחזר וביאר את דבריו - הקרקע שייכת לשמעון.
 - באופן שיצא מבית דין ולאחר מכן חזר וביאר את דבריו:
 - לרשב"ם - הקרקע שייכת לשמעון.
 - לתוס' - ספק האם הקרקע שייכת לשמעון, או דלמא הקרקע שייכת לראובן משום שאוהביו וקרוביו למדו אותו לטעון כך.

◆ **דיני שני כיתי עדים שמכחישים זה את זה ולאחר מכן העידו עדות אחרת:**

- לרב הונא:
 - באופן שכל כת מעידה בפני עצמה - העדות כשרה משום שמעמידים את העדים בחזקת הכשרות.
 - באופן שעד אחד מכת זו ועד אחד מכת זו מעידים - העדות פסולה משום שודאי אחד מהעדים פסול.
 - לרב חסדא - העדות פסולה, משום שמעמידים את הממון בחזקת המוחזק.
- ◆ **דין קרקע שראובן ושמעון טוענים ששייכת לאבותיהם ואכלו שני חזקה וראובן הביא עדים שהקרקע שייכת לאבותיו ואכלה שני חזקה ושמעון הביא עדים שאכל שני חזקה:**
 - לרב נחמן - הקרקע שייכת לראובן משום שלמרות שיש הכחשה בין העדים על החזקה אין הכחשה על העדות שהקרקע שייכת לאבותיו של ראובן^כ.
 - לרבא:
 - ללישנא קמא [ב"ק עב ב] - כמו שהעדות על החזקה נפסלה כך העדות שהקרקע שייכת לאבותיו של ראובן נפסלה.
 - ללישנא בתרא [ב"ק שם]:
 - לתירוץ הראשון בתוס' - הקרקע שייכת לראובן.
 - לתירוץ השני בתוס' - כמו שהעדות על החזקה נפסלה כך העדות שהקרקע שייכת לאבותיו של ראובן נפסלה^כ.

☞ הערות ☜

ולאחר שהגיע לבית דין פירש את דבריו שסומך על הקרקע כמו שירש מאבותיו ובאמת קנה את הקרקע מאבותיו של ראובן נאמן, משום שאדם עשוי שלא לגלות טענותיו אלא בבית דין.

כ בדברי הגמ' מבואר שהעדים שראובן הביא אומרים שהקרקע הייתה שייכת לאבותיו אמנם יתכן שאבותיו מכרו את הקרקע לאבותיו של שמעון, והסיבה שהקרקע שייכת לראובן למרות שיש לשמעון מיגו שיכל לומר שקנה את הקרקע מאבותיו של ראובן, משום שמיגו לא מועיל נגד עדים, ותוס' מבארים שלמרות שאפשר לומר שהקרקע הייתה שייכת לאבותיו של ראובן ולאחר מכן הם מכרו את הקרקע לאבותיו של שמעון ולפי"ז המיגו לא סותר את העדים, מ"מ הקרקע שייכת לראובן משום שהלשון של שמעון 'של אבות' מתפרשת שהייתה של אבותיו מעולם ולא שאבותיו של שמעון קנו את הקרקע מאבותיו של ראובן (הגמ' מוסיפה שבתחילה רבה חלק על דברי אביי וסבר שמיגו מועיל נגד עדים, אמנם לאחר שאביי הקשה לו שלא מועיל מיגו נגד עדים רבה חזר והודה לדברי אביי).

ראה להלן [עמוד 7] שרב חסדא חולק על דברי אביי ורבא וסובר שמיגו מועיל נגד עדים.

כא תוס' מבארים שלא רק באופן ששמעון ביאר את דבריו במפורש שאבותיו קנו את הקרקע מאבותיו של ראובן, אלא גם באופן ששמעון ביאר את דבריו שאבותיו גרו בבית יום אחד, בית דין טוענים לו שאבותיו קנו את הקרקע מאבותיו של ראובן.

כב הגמ' מבארת שרב נחמן סובר כמו רב הונא ששני כיתי עידים שמכחישים זה את זה העדים כשרים לעדות אחרת, ולכן למרות שהעדים הוכחו לענין החזקה, מ"מ העדים כשרים להעיד שהקרקע הייתה שייכת לאבותיו של ראובן.

כג הגמ' בב"ק [עב ב] מביאה שדעת רבא שעדים זוממים נפסלים משעת ההזמה ולא נפסלים משעת הגדת העדות, והגמ' [שם] בלישנא קמא מבארת שהטעם של רבא משום ש'עד זומם חידוש הוא' ואין לך אלא משעת חידושו ואילך, והגמ' בלישנא בתרא מבארת שהטעם של רבא הוא משום 'פסידא דלקוחות', כלומר מדאורייתא העדים צריכים להפסל משום הגדת העדות, אלא שרבנן תיקנו שלא יפסלו משעת הגדת העדות עד שעת ההזמה כדי שלא יהיה פסידא

דף לב

◆ **האם חוששים לזילותא דבי דינא** - לרבי מנחם ברבי יוסי חוששים לרבי אלעזר ולרבי שמעון בן גמליאל לא חוששים כ"ד.

◆ **דיני מיגו בשטר מזויף:**

- הקדמה - הגמ' דנה האם מועיל מיגו בשטר מזויף, באופן שיש ספק על קניית קרקע (כגון קרקע שראובן טוען שקנה אותה משמעון ויש לו שטר ויכל לטעון שהשטר אינו מזויף אלא שהודה שהשטר מזויף), או באופן שיש ספק על הלוואה (כגון ראובן שטוען ששמעון לוו ממנו ויש לו שטר ויכל לטעון שהשטר אינו מזויף אלא שהודה שהשטר מזויף) וכדלהלן כ"ה.
- לרבה - מועיל מיגו.
- לרב יוסף - לא מועיל מיגו כ"ו.

✽ הערות ✽

דלקוחות. ובדברי התוס' שיש נפק"מ בין שתי הלישנות בדעת רבא בדין עדים שהוכחשו: ללישנא קמא נפסלים מספק משעת הגדת העדות כיון שדין הזמה הוא חידוש אבל דין הכחשה אינו חידוש, וללישנא בתרא נפסלים משעת ההכחשה משום שגם באופן זה שייך 'פסידא דלקוחות'.

הגמ' בסוגיין אומרת שרבא סובר שכיון שהעדות של העדים על החזקה נפסלה כך העדות של החזקה נפסלה, והגמ' בהו"א מבארת שרבא סובר כרב חסדא ששני כיתי עדים שמכחישים זה את זה העדים פסולים לעדות אחרת, ולכן כמו שהעדות של החזקה נפסלה כך העדות שהקרקע שייכת לאבותיו של ראובן נפסלה, ותוס' מבארים שהגמ' בהו"א סברה כמו הלישנא קמא בב"ק שעדים שהוכחשו נפסלים מספק משעת הגדת העדות, משום שלפי הלישנא בתרא שהעדים כשרים עד שעת ההגדה העדות שהקרקע שייכת לאבותיו של ראובן לא נפסלה. והגמ' במסקנא מבארת שרבא סובר כרב הונא, והטעם של רבא שהעדות שהקרקע שייכת לאבותיו של ראובן נפסלה משום שעדות זו נחשבת אותה עדות כעדות שראובן החזיק בקרקע, ותוס' בתירוץ הראשון נוקטים שדברי הגמ' למסקנא נאמרו רק לפי הלישנא קמא בב"ק, אבל לפי הלישנא בתרא העדות שהקרקע שייכת לאבותיו לא נפסלה, ולכן תוס' נוקטים שהלישנא בתרא בב"ק סוברת שרבא לא חלק על דברי רב נחמן, ותוס' בתירוץ השני נוקטים שדברי הגמ' למסקנא נאמרו גם לפי הלישנא בתרא בב"ק.

בדברי הרשב"ם מבואר שבאופן שנפסלה העדות שהקרקע שייכת לאבותיו של ראובן וראובן ושמעון לא היו מוחזקים בקרקע הדין 'כל דאלים גבר' ובאופן שראובן או שמעון היו מוחזקים בקרקע לא מוציאים את הקרקע מחזקתו.

כד הגמ' מבארת אופן שבו יש נפק"מ במחלוקת התנאים האם חוששים לזילותא דבי דינא. בקרקע שראובן ושמעון טוענים ששייכת לאבותיהם ואכלו שני חזקה, וראובן הביא עדים שהקרקע שייכת לאבותיו ואכלה שני חזקה ושמעון הביא עדים שאכל שני חזקה, ובית דין פסקו שהקרקע שייכת לראובן (כדעת רב נחמן שהובא לעיל בסמוך), ולאחר מכן באו עדים נוספים שהקרקע הייתה שייכת לאבותיו של שמעון, שלפי רבי מנחם ברבי יוסי חוששים לזילותא דבי דינא ומשאירים את הקרקע ביד ראובן, ולפי רבי אלעזר ורבי שמעון בן גמליאל לא חוששים לזילותא דבי דינא, ולכן באופן שבתחילה ראובן ושמעון לא היו מוחזקים בקרקע הדין 'כל דאלים גבר', ובאופן שראובן או שמעון היו מוחזקים בקרקע מחזירים את הקרקע לאדם שהיה מוחזק בקרקע בתחילה.

הגמ' מוסיפה אופן נוסף שבו יש נפק"מ במחלוקת התנאים האם חוששים לזילותא דבי דינא, ככהן שיצא עליו קול שהוא פסול והגיע עד אחד שהוא כשר, ולאחר מכן באו שני עדים שהוא פסול ובית דין פסקו עליו שהוא פסול, ולאחר מכן הגיעו שני עדים שהוא כשר, שלפי רבי מנחם ברבי יוסי לא חוזרים ומכשירים את הכהן משום שחוששים לזילותא דבי דינא, ולפי רבי אלעזר ורבי שמעון בן גמליאל חוזרים ומכשירים את הכהן משום שלא חוששים לזילותא דבי דינא.

הרשב"ם סובר שבאופן שיצא קול על כהן שהוא פסול ובית דין פסקו שהוא פסול ולאחר מכן הגיע עד אחד שהוא כשר, בית דין חוזרים ומכשירים את הכהן ואין בכך זילותא דבי דינא, משום שהפסק שבית דין פסקו שהוא פסול על פי הקול לא היה פסק גמור אלא היה על מנת לבדוק האם הוא כשר או פסול, ולכן באופן שלאחר מכן התברר שהוא כשר אפשר לחזור ולהכשירו, אמנם תוס' בתירוץ הראשון סובר שגם באופן זה יש זילותא דבי דינא, ורק באופן שבית דין לא פסקו שהכהן פסול אלא הכהן נפסל מאליו בית דין יכולים לחזור ולהכשירו על פי עד אחד.

בדברי הגמ' מבואר שבאופן זה למרות שיש תרי ותרי האם הכהן כשר, מ"מ מעיקר הדין הכהן היה צריך להיות כשר כיון שהיה צריך להעמיד את הכהן בחזקת כשרות, ורשב"ם בפירוש הראשון מבאר שהחזקת כשרות היא חזקת אבותיו של הכהן שהיו כהנים כשרים, ורשב"ם בפירוש השני מבאר שהחזקת כשרות היא החזקה שהחזקנו את הכהן על ידי העד הראשון שביטל את הקול, ותוס' מבארים כמו הפירוש הראשון ברשב"ם.

רש"י [קידושין סו א] סובר שכהן שיש תרי ותרי האם אמו נשבתה, באופן שהאם נמצאת לפנינו מעמידים את האם בחזקת כשרות ולכן האם כשרה ובנה כשר, אבל באופן שהאם לא נמצאת לפנינו הבן פסול משום שלבן אין חזקת כשרות, אמנם תוס' חולקים על רש"י וסוברים שגם באופן שהאם לא נמצאת לפנינו יש לכהן חזקת כשרות משום ש'חזקת האם מהני לבת', ותוס' מוסיפים שבתרי ותרי לא מועילה החזקת כשרות לענין דינים דאורייתא משום ש'תרי ותרי ספיקא דרבנן', אבל לענין דינים דרבנן רבנן הקילו שמועילה החזקת כשרות.

כה רשב"ם בפירוש הראשון מבאר שהכוונה שטר מזויף הוא 'שטר אמנה' ולכן ראובן יכל לקיים את השטר על ידי העדים שחתמו, ורשב"ם בפירוש השני מבאר שהכוונה שטר מזויף הוא כפשוטו, אלא שמדובר באופן שזייף את השטר כל כך טוב שהעדים עצמם לא שמיעו לב לזיוף ולכן ראובן יכל לקיים את השטר על ידי העדים, או שאפשר לקיים את השטר על ידי עדים שקרנים.

בדברי הגמ' מבואר שבאופן שראובן טוען ששמעון לוו ממנו ויש לו שטר, ויכל לטעון שהשטר אינו פרוע אלא שהודה שהשטר פרוע, הדין כמו באופן שהודה שהשטר מזויף כיון שהשיעבוד שעל ידי השטר פקע, אבל באופן שראובן טוען ששמעון פרע במטבעות שאינם טובות לא נחשב שהודה שהשטר מזויף, כיון שהשיעבוד שעל ידי השטר לא פקע.

כו הרשב"ם מבאר שהטעם של רב יוסף שלא מועיל מיגו, משום שטען בתחילה שקנה את הקרקע בשטר המזויף ולכן המיגו לא מועיל לקיים את טענתו, כיון שהודה שהשטר מזויף ונחשב מיגו נגד עדים [ע"פ ר"א ש"ג יב], ותוס' בפירוש הראשון מבארים שהטעם של רב יוסף שלא מועיל מיגו כיון שנחשב 'מיגו להוציא',

- לרב אידי בר אבין:
 - באופן שיש ספק על קניית קרקע - מועיל מיגו.
 - באופן שיש ספק על הלוואה - לא מועיל מיגו.

דף לג - לד

◆ דיני גבית חוב מיתומים:

- בדרך כלל:
 - באופן שהיתומים גדולים - גובה בשבועה.
 - באופן שהיתומים קטנים - לא גובה.
- באופן שיש למלוה קרקע של היתומים והחזיק בה שלש שנים לפני מיתת האב ורוצה לאכול את פירות הקרקע כפרעון לחוב (באופן שאין קול שהקרקע של היתומים):
 - באופן שהיתומים גדולים - גובה ללא שבועה.
 - באופן שהיתומים קטנים:
 - לרב פפא - לא גובה.
 - לרב הונא בריה דרב יהושע - גובה ללא שבועה.

◆ דיני אדם שמות והשאיר דקל ויש ספק מיהו היורש הקרוב, ובתחילה ראובן אכל פירות מדין 'כל דאלים גבר', ולאחר מכן התברר שהדקל שייך לשמעון - לרב חסדא ראובן לא צריך לשלם לשמעון על הפירות שאכל.

◆ דין קרקע שראובן ושמעון טוענים ששייכת לאבותיהם וראובן הביא עדים שהייתה שייכת לאבותיו ושמעון הביא עדים שהחזיק בקרקע שלש שנים:

- לרב חסדא - הקרקע שייכת לשמעון, כיון שיש לו מיגו שיכל לטעון שקנה את הקרקע משמעון ומיגו מועיל נגד עדים.
- לאביי ורבה - הקרקע שייכת לראובן, כיון שמיגו לא מועיל נגד עדים.

☞ הערות ☞

ותוס' בפירוש השני מבארים שהטעם של רב יוסף שלא מועיל מיגו כיון שהמיגו נהיה על ידי שראובן שיקר בהתחלה ואמר שהשטר כשר, ותוס' בפירוש השלישי מבארים שהטעם של רב יוסף שלא מועיל מיגו כיון שנחשב 'טוען וחוזר וטוען' שהרי בתחילה טען שהשטר כשר ובסוף טען שהשטר מזויף.

כז רשב"ם מבאר שרב אידי בר אבין מסתפק האם הלכה כרבה או כרב יוסף ולכן הכריע שהולכים אחר המוחזק, וממילא באופן שיש ספק על קניית הקרקע והקרקע מוחזקת ביד הלוקח משאירים את הקרקע בחזקתו (תוס' מבארים בדעת הרשב"ם שדין זה נאמר רק ב'ספיקא דדינא' אבל בספק של 'תרי ותרי' מעמידים את הקרקע בחזקת המרא (קמא) ובאופן שיש ספק על הלוואה והלוה מוחזק במעות משאירים את המעות בחזקתו, אמנם תוס' מבארים שרב אידי בר אבין סובר שבאופן שיש ספק על קניית קרקע לא נחשב מיגו להוציא מהמרא קמא כיון שהלוקח מוחזק בקרקע, אבל באופן שיש ספק על הלוואה נחשב מיגו להוציא כיון שהלוה מוחזק במעות.

כח תוס' מבארים שלפי דעת רב הונא בריה דרב יהושע שסובר שהטעם שאי אפשר לגבות חוב מיתומים קטנים משום חשש 'צררי', באופן שהמלוה יודע שהלוה לא נתן לו צררי מותר לו לגבות מנכסי יתומים קטנים, אבל לפי דעת רב פפא שסובר שהטעם שאי אפשר לגבות חוב מיתומים קטנים משום ש'פריעת בעל חוב מצוה ויתמי לאו בני מיעבד מצוה ניהו', בכל אופן לא גובים מנכסי יתומים קטנים.

כט רשב"ם בפירוש הראשון מבאר שהצורה שבה התברר שהדקל שייך לשמעון היא ששמעון הודה לראובן שראובן יותר קרוב ולכן הוא היורש, ורב חסדא סובר שהתכוון לתת את הדקל במתנה ולכן לא צריך לחזור ולשלם על הפירות שאכל, ואביי ורבה סוברים שהתכוון להודות שראובן יותר קרוב ולכן צריך לחזור ולשלם על הפירות שאכל, תוס' בפירוש הראשון מבארים שהצורה שבה התברר שהדקל שייך לשמעון, ששמעון נתן את הקרקע לראובן כיון שלא רצה לחלוק על ראובן, ורב חסדא סובר שאין בכך הודאה שראובן יותר קרוב אלא נחשב מתנה ולכן לא צריך לחזור ולשלם על הפירות שאכל, ואביי ורבה סוברים שיש בכך הודאה שראובן יותר קרוב ולכן צריך לחזור ולשלם.

רשב"ם בפירוש השני מבאר שהצורה שבה התברר שהדקל שייך לשמעון היא שבאו עדים ששמעון קרוב, והעדים לא יודעים האם ראובן יותר קרוב משמעון או דלמא שמעון יותר קרוב מראובן, ובאופן זה הדין שהדקל של שמעון כיון ש'אין ספק מוציא מידי ודאי', ורב חסדא סובר שראובן לא צריך לשלם על הפירות שאכל, משום שיש לו מיגו שיכל לטעון שלא אכל את הפירות ולכן נאמן בטענתו שהוא יותר קרוב משמעון, ומיגו זו אינו נחשב נגד עדים כיון שהעדים לא יודעים האם שמעון קרוב או לא, ואביי ורבה סוברים שכיון שאין לו מיגו לגבי גוף הדקל ולכן אנו פוסקים שהדקל שייך לשמעון, לא מועיל המיגו על הפירות ולכן צריך לשלם את הפירות שאכל.

ל רשב"ם מבאר שרב חסדא ואביי ורבה נחלקו באופן שהעדים שראובן הביא אומרים שהקרקע הייתה שייכת לאבותיו עד יום מותם ומעולם לא מכרו את הקרקע לאבותיו של שמעון, אמנם בדברי התוס' [לא א ד"ה אמר רבה וד"ה מה לי] מבואר שרב חסדא ואביי ורבה נחלקו באופן שהעדים שראובן הביא אמרו שהקרקע הייתה שייכת לאבותיו של ראובן ויתכן שאבותיו מכרו את הקרקע לאבותיו של שמעון [ע"פ מהרש"א].

◆ דיני חיוב שבועה באופן שלא יכול להשבע (כגון עד אחד שמעיד שראובן חטף משמעון נסכא וראובן מודה שחטף אלא שטוען שהנסכא שייך לו) - לרבי אבא חייב לשלם משום ש'מתוך שאינו יכול להשבע משלם', לרב ושמואל אינו חייב לשלם^{לא}.

◆ דיני עדות על חזקה באופן שהמחזיק טוען שהחזיק בקרקע שלש שנים:

- באופן שאין למחזיק עדים - צריך להחזיר את הקרקע לבעלים ולא צריך לשלם על הפירות שאכל^{לב}.
- באופן שיש למחזיק שני עדים שהחזיק בקרקע שנתיים - צריך להחזיר את הקרקע לבעלים וצריך לשלם את הפירות.
- באופן שיש למחזיק עד אחד שהחזיק בקרקע שנתיים:
 - לרבי אבא - צריך להחזיר את הקרקע לבעלים וצריך לשלם על הפירות שאכל משום ש'מתוך שאינו יכול להשבע משלם'^{לב}.
 - לרב ושמואל - צריך להחזיר את הקרקע לבעלים ולא צריך לשלם על הפירות שאכל.
- באופן שיש למחזיק עד אחד שהחזיק בקרקע שלש שנים - צריך להחזיר את הקרקע לבעלים ולא צריך לשלם את הפירות^{לד}.

◆ דיני אדם שטוען שיש לו זכות בפירות של חבירו או בעצם של חבירו:

- באופן שטוען שחבירו מינה אותה לאריס - לא צריך לשלם על הפירות שאכל, אמנם הבעלים יכול למנוע אותו לאכול פירות מכאן ולהבא^{לה}.
- באופן שטוען שחבירו מכר לו את הפירות - לא צריך לשלם על הפירות שקטף, אמנם הבעלים יכול למנוע אותו לקטוף פירות מכאן ולהבא^{לה}.
- באופן שטוען שחבירו מכר לו את העץ לקציעה - צריך לשלם על העץ שקטף וכן הבעלים יכול למנוע אותו לקצוץ את העץ מכאן ולהבא^{לה}.

◆ דיני 'כל דאליס גבר':

- האם בית דין תופסים את החפץ באופן שאחד מהבעלי דינים אמר שיביא ראה שהחפץ שייך לו - לרב הונא תופסים, לרבי יהודה לא תופסים^{לח}.

☞ הערות ☞

והנה ראה לעיל [עמוד 4] שבאופן שראובן הביא עדים שהקרקע הייתה שייכת לאבותיו ויתכן שאבותיו מכרו את הקרקע לאבותיו של שמעון, לרבה ואבי הקרקע שייכת לראובן, ולפי דברי התוס' אין הבדל בין שני הנידונים, אמנם לפי דברי הרשב"ם יש הבדל בין האופנים.

לא תוס' מקשים מדוע הנתבע לא ישבע שהנסכא שייך לו והיה לו מיגו שיכל לומר שלא חטף את הנסכא והיה נשבע על כך, ותוס' דנים האם באופן זה יש מיגו או שאין מיגו כיון שהשבועה שהנסכא שייך לו היא שבועה דרבנן והשבועה שלא חטף את הנסכא היא שבועה דאורייתא, ותוס' בפירוש הראשון מבארים שאין לו מיגו כיון שלא היה רוצה להשבע שלא חטף כיון שמכחיש את עדות העד, ותוס' בפירוש השני מבארים שבאופן שאדם חייב שבועה ולא יכול להשבע לא מועילה נאמנות של מיגו לפטור, ותוס' מוסיפים לפי פירוש זה שהמקור של רבי אבא שלא מועיל מיגו הוא מסברא.

בדברי הגמ' (שבועות [מז א] מבאר שרבי אבא מודה שבאופן שאדם תובע מיורשים מנה והיורשים אומרים חמישים ידענא חמישים לא ידענא שהיורשים אינם צריכים לשלם, דכתיב 'שבועת ה' תהיה בין שניהם' ודורשים ולא בין היורשים משום שהיורשים לא צריכים לדעת.

לב הרשב"ם מבאר שהטעם שהמחזיק לא צריך לשלם על הפירות שאכל משום שיש לו מיגו שיכל לומר שלא אכל פירות, ותוס' מבארים שהטעם שהמחזיק לא צריך לשלם על הפירות משום שאם הוא נאמן שאכל את הפירות נאמן גם שהקרקע שייכת לו.

לג הגמ' מבארת שבאופן שיש עד אחד שהחזיק בקרקע שנתיים העד מחייב את המחזיק שבועה שלא אכל פירות, ובאופן זה המחזיק אינו יכול להשבע להכחיש את העד כיון שהמחזיק מודה שאכל אלא שטוען שהפירות הם שלו כיון שקנה את הקרקע, ולכן אומרים 'מתוך שאינו יכול להשבע משלם'.

לד הגמ' מבארת שבאופן שיש עד אחד שהחזיק בקרקע שלש שנים, לא אומרים שהעד מחייב את המחזיק שבועה שלא אכל פירות וכיון שהמחזיק טוען שאכל פירות והפירות שלו 'מתוך שאינו יכול להשבע משלם', כיון שהעד לא מעיד לרעת המחזיק אלא העד מעיד לטובת המחזיק, שהרי אם היה עד נוסף שהיה מעיד כמוהו הקרקע הייתה שייכת למחזיק.

לה הגמ' מבארת שהסיבה שהיורד לא צריך לשלם על הפירות שאכל משום ש'לא חציף איניש למיכל פירי דלאו דיליה', ובאופן זה אין ליורד ריעותא של 'אחוי שטרך' כיון שאין דרך לכתוב שטר על מינוי אריס, הרשב"ם מבאר שהסיבה שחזקה זו לא מועילה לענין מכאן ולהבא משום שאם החזקה הייתה מועילה מכאן ולהבא כל אדם יכל לרדת לקרקע של חבירו ולאכול את הפירות בחינם, ותוס' מבארים שהחזקה מועילה רק לאחר שאכל את הפירות שלא מוציאים את הממון מידו והחזקה לא מועילה מכאן ולהבא שיוכל להוציא ממון מהבעלים.

לו הגמ' מבארת שהסיבה שהקוטף לא צריך לשלם על הפירות שקטף, משום ש'לא חציף איניש דגזר דיקלא דלאו דיליה'.

לז תוס' מבארים שהסיבה שבאופן זה צריך לשלם על העץ שקטף, כיון שאין דרך האנשים למכור את העץ לקציעה, ולכן לא מועילה החזקה שאדם לא קוצץ עץ של חבירו באופן שחבירו לא מכר לו את העץ.

לח רשב"ם מבאר שהנידון האם בית דין תופסים את החפץ תלוי בנידון האם בית דין מוציאים את החפץ, ורב הונא סובר כדברי רב פפא שמוציאים ולכן בית דין תופסים את החפץ כיון שבכך לא הפסיד הבעלים כלום, אמנם רב יהודה לשיטתו סובר שלא מוציאים ולכן בית דין לא תופסים את החפץ כיון שיש חשש

- האם בית דין מוציאים את החפץ באופן שהבעל דין לא מצא ראיה - לרב יהודה לא מוציאים, לרב פפא מוציאים^{לט}.

דף לה

◆ דיני שווא דדייני:

- ביאור הכוונה שווא דדייני - לרשב"ם הדין תלוי בנטיית לב הדיין, לתוס' הדיין יכול לתת את הממון לאחד משני הבעלים דינים כפי רצונו.
- באיזה דברים עושים שווא דדייני - לתירוץ אחד בתוס' רק בקרקעות, לתירוץ שני בתוס' בין בקרקעות ובין במטלטלים.
- מי יכול לעשות שווא דדייני - דיין מומחה.

◆ דיני ספיקות:

- באופן שהספק לא עומד להתברר (כגון שני שטרות היוצאים ביום אחד) - לרב יחלוקו לשמואל שווא דדייני^מ.
- באופן שהספק עומד להתברר:
 - באופן שאין דררא דממונא (כגון קרקע שזה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי) - כל דאלים גבר^{מא}.
 - באופן שיש דררא דממונא (כגון המחליף פרה בחמור וילדה) - לסומכוס יחלוקו, לרבנן המוציא מחבירו עליו הראיה^{מב}.
- ◆ דין קרקע שזה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי ולאחר מכן בא אדם אחר מהשוק ותפס - לנהרדעי לא מוציאים ממנו, לרב אשי מוציאים ממנו^{מג}.

☞ הערות ☜

הבעלים יפסיד מחמת התפיסה. תוס' חולקים על דברי רשב"ם וסוברים שהנידון האם תופסים את החפץ אינו תלוי בנידון האם בית דין מוציאים את החפץ, ורב הונא סובר שבית דין תופסים את החפץ משום שבית דין מאמינים לבעל דין שיביא ראיה, וטעם זה מועיל גם לפי הצד שבית דין לא מוציאים את החפץ לאחר התפיסה, ורב יהודה סובר שבית דין לא תופסים את החפץ משום שחוששים שהבעל דין לא יביא ראיה ולכן בית דין לא דנים בנידון זה, וטעם זה מועיל גם לפי הצד שבית דין מוציאים את החפץ לאחר התפיסה.

לט רשב"ם מבאר שהטעם של רב יהודה שבית דין לא מוציאים, משום שממון שהגיע ליד בית דין אסור להפקירו אלא צריך להביאו לאדם שהביא ראיה שייך לו, והטעם של רב פפא שבית דין מוציאים, משום שבית דין תפסו את החפץ מראש על דעת שאם הבעל דין לא ימצא ראיה יוציאו את החפץ מרשותם.

מ רשב"ם מבאר שבאופן של שני שטרות שיוצאים ביום אחד נחשב שהספק לא עומד להתברר, משום שאפילו באופן שיש עדים שכתב ומסר לאחד בבוקר וכתב ומסר לשני בערב אין הוכחה שהראשון קנה כיון שלא כותבים בשטר שעות והשטר לא מוכיח מי קדם למי, ולכן יש ספק האם הבעלים גמרו והקנה לראשון או לשני, ורב סובר שעושים יחלוקו, ושמואל סובר שלא עושים יחלוקו כיון שודאי שאחד מהם יקבל חצי שלא כדין אלא עושים שווא דדייני, והרשב"ם שלמרות שבאופן שמסר לאחד ביום ראשון ומסר לשני ביום השני הראשון קנה מ"מ נחשב שהספק לא עומד להתברר, משום שמסתבר שהשטר נמסר ביום שנכתב.

תוס' מביאים שבדברי הגמ' בכתובות [צד א-ב] מבואר ששמואל סובר כדעת רבי אלעזר ש'עדי מסירה כרתי', וממילא באופן שכתב לאחד ומסר לו ואח"כ כתב לשני ומסר לו השטר הראשון חל והשטר השני לא חל, ולכן הדין שעושים שווא דדייני הוא הכרעה בספק, אמנם הגמ' מסתפקת בדעת רב, שיש צד שרב סובר כדברי רבי מאיר ש'עדי חתימה כרתי', ולכן שני שטרות שכתוב בהם יום אחד אפילו באופן שכתב לאחד ומסר לו ואח"כ כתב לשני ומסר לו חלים שני השטרות ביחד בסוף היום, ולכן חולקים מעיקר הדין ולא מחמת דין הכרעה בספק, ויש צד שרב סובר כדברי רבי אלעזר ש'עדי מסירה כרתי', וממילא באופן שכתב לאחד ומסר לו ואח"כ כתב לשני ומסר לו השטר הראשון חל והשטר השני לא חל, ולפי"ז הדין שחולקים הוא מחמת הכרעה בספק.

מא הרשב"ם מבאר שבאופן שהספק עומד להתברר בית דין לא פוסקים יחלוקו או שווא, משום שאם הדין יתברר ימצא שהדין שבית דין פסקו הוא מעוות, ולכן בית דין לא דנים אלא מניחים את הדין ואומרים כל דאלים גבר.

מב תוס' מבארים שהטעם של רבנן שהמוציא מחבירו עליו הראיה משום שמעמידים את הממון בחזקת מרא קמא, אמנם לולי טעם זה רבנן היו מודים לסומכוס ש'יחלוקו'.

רשב"ם מבאר שהכוונה 'דררא דממונא' הוא שיש לבעלים והקונה שייכות בממון, שהרי הפרה הייתה בתחילה של הבעלים ולאחר מכן הייתה של הקונה, והסיבה שאומרים באופן זה יחלוקו, משום שכל אחד טוען שהפרה ילדה ברשותו וכן יש צד שהפרה ילדה בשעת חליפין ואי אפשר לברר של מי הולד ולכן חולקים. אמנם תוס' מבארים שהכוונה 'דררא דממונא' הוא שיש ספק לבית דין ללא טענותיהם.

הרשב"ם מבאר שבמחליף פרה בחמור אי אפשר לומר שווא דדייני כיון שדין זה אינו תלוי בנטיית לב הדיין (והרשב"ם לשיטתו [פפ שהיא על בספק] ששווא דדייני הכוונה שהדין תלוי בנטיית לב הדיין).

רשב"ם ותוס' מקשים מדברי הגמ' בב"מ [ב א] שבשנים אוזנים בטלית הדין שיחלוקו ואילו בסוגיין בקרקע שזה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי הדין 'כל דאלים גבר', ורשב"ם ותוס' בתירוץ הראשון מתרצים שמעיקר הדין בשנים אוזנים בטלית היה צריך להיות כל דאלים גבר, אלא שכיון ששניהם מוחזקים נחשב שאנו יודעים שיש לשניהם חלק בטלית ולכן אי אפשר לתת לאחד את כל הטלית, אמנם תוס' בתירוץ השני מתרצים להיפך שבקרקע שזה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי מעיקר הדין היה צריך לומר יחלוקו, אלא שכיון שיש ודאי רמאי ואין שניהם מוחזקים אומרים כל דאלים גבר, אבל באופן שאין ודאי רמאי או באופן ששניהם מוחזקים אומרים יחלוקו.

מג רשב"ם מבאר שהטעם של נהרדעי שלא מוציאים מיד התופס משום שיתכן שהממון אינו שייך לשני הטוענים של אבותי אלא שייך לאדם אחר, ותוס' מבארים שהטעם שלא מוציאים מידו משום שרבנן לא תיקנו הרשאה באופן שאחד מהתובעים הוא רשע [ע"פ קצוה"ח מט ח].

◆ דיני קרקע שהבעלים סייע למחזיק לקחת פירות מהשדה:

- באופן שהבעלים טוען שהמחזיק הוא אריס בשדה - הקרקע שייכת לבעלים.
- באופן שהבעלים לא טוען שהמחזיק הוא אריס - הקרקע שייכת למחזיק משום שיש ראייה מסיוע הבעלים שהמחזיק קנה את הקרקע^{מ"ד}.

◆ דיני חזקת שלש שנים באופן שהבעלים טוען שהמחזיק הוא אריס - הקרקע שייכת למחזיק^{מ"ה}.

דף לו - לו

◆ דיני חזקה באופן שישראל שקנה קרקע מעכו"ם והעכו"ם קנה את הקרקע מהבעלים:

- באופן שהישראל החזיק בקרקע שלש שנים:
 - באופן שהישראל טוען שיודע שהעכו"ם קנה את הקרקע מישראל (כגון שהעכו"ם קנה את הקרקע מהבעלים בפניו או שראה את שטר המכירה) - החזקה מועילה.
 - באופן שהישראל לא טוען שהעכו"ם קנה את הקרקע מהבעלים בפניו - החזקה לא מועילה^{מ"ו}.
- באופן שהישראל לא החזיק בקרקע שלש שנים אלא העכו"ם החזיק בקרקע שלש שנים - החזקה לא מועילה^{מ"ז}.

◆ דיני חזקה באופנים שונים:

- חזקה בחלק הקטן של השדה שנמצא מחוץ לגדר - לא מועילה החזקה^{מ"ח}.
- חזקה באופן שהפירות אסורים באיסור ערלה או כלאים:
 - באופן שהמחזיק אכל את הפירות - לא מועילה החזקה.
 - באופן שהמחזיק קצץ זמורות:
 - באופן שהעץ אסור - לא מועילה החזקה.
 - באופן שהעץ מותר - מועילה החזקה^{מ"ט}.
- חזקה באופן שהפירות קדושים בקדושת שביעית:
 - באופן שהמחזיק אכל את הפירות - לא מועילה החזקה כיון שהפירות הפקר והבעלים לא חשש למחות.
 - באופן שהמחזיק קצץ זמורות - מועילה החזקה כיון שהעץ אינו הפקר.
- חזקה בשדה שיש בה בקעים - לא מועילה החזקה^נ.
- חזקה באופן שהשדה הוציאה קצת תבואה כשיעור התבואה שזרעו בה - לא מועילה החזקה^{נא}.

⊕ הערות ⊕

מד תוס' מקשים מדוע הבעלים אינו נאמן במיגו שיכל לטעון שהמחזיק הוא אריס, ותוס' מתרצים שנחשב מיגו במקום עדים כיון שאנו סהדי הבעלים לא היה מסייע למחזיק באופן שהמחזיק לא קנה את הקרקע, וכן באופן זה אין לבעלים מיגו משום שהבעלים לא רצה לטעון שהמחזיק הוא אריס ומגיע לו חלק מהפירות, אלא רצה לטעון שהמחזיק לא קנה את הקרקע וכל הפירות שלו.

מה הגמ' מבארת שבאופן שיש לאדם אריס בקרקע יותר משלש שנים האריס יכול לטעון שקנה את הקרקע, ולכן הבעלים צריך למחות באריס שהקרקע לא שייכת לו, ולאחר שהבעלים מחה באריס האריס לא יכול לטעון שקנה את הקרקע, משום שאם קנה את הקרקע היה צריך לשמור את השטר יותר משלש שנים כיון שהבעלים מחה בו, והגמ' מוסיפה שכך גם אם שנתן לחבירו שדה ב'משכנתא דסורא' יותר משלש שנים המקבל יכול לטעון שקנה את הקרקע, ולכן הבעלים צריך למחות בו שהקרקע לא שייכת לו.

מו הרשב"ם מוסיף שהחזקה אינה מועילה גם באופן שיש עדים שהעכו"ם גר בבית יום אחד, ולמרות שבאופן זה בישראל שהחזיק בקרקע וטוען שקנה את הקרקע מישראל אחר ויש עדים שהמוכר גר בבית יום אחד מועילה החזקה.

מז הרשב"ם מבאר שהסיבה שהחזקה של העכו"ם לא מועילה, משום ש'סתם עכו"ם גזלנים הם וישראל ירא למחות והלכך לא תקנו בהם חזקה'.

מח רשב"ם מבאר שהסיבה שבאופן זה לא מועילה החזקה, משום שהמחזיק לא החזיק כדרך האנשים ולכן הבעלים לא חשש למחות.

מט הרשב"ם מבאר שבאופן שהמחזיק אכל דבר שאסור באכילה הבעלים לא חשש למחות ולכן לא מועילה החזקה, אבל באופן שהמחזיק קצץ זמורות באופן שהזמורות מותרים שלא שייך טעם זה מועילה החזקה.

תוס' מבארים שבאופן שאדם נטע עץ באיסור כלאים הזמורות אסורים. אבל באופן שאדם נטע עץ בהיתר ולאחר מכן נהיה כלאים, באופן שהעץ הוסיף מאתים העץ אסור, ובאופן שהעץ לא הוסיף מאתים העץ מותר.

נ רשב"ם בפירוש הראשון מבאר ששדה שיש בה בקעים היא שדה גרועה ובשדה זו לא מועילה חזקה כיון שהבעלים לא חושש למחות, ורשב"ם בפירוש השני מבאר ששדה שיש בה בקעים והמחזיק זרע בבקעים הללו ולא חרש לא נחשב חזקה כיון שאין זה חזקה כדרך האנשים [ע"פ ריטב"א].

נא הרשב"ם מבאר שבאופן שהשדה הוציאה קצת תבואה הבעלים לא חושש למחות ולכן לא מועילה החזקה.

- חזקה באופן שהמחזיק הוא מדבי ריש גלותא - לא מועילה החזקה^{נב}.
- חזקה בשדה ששייכת לדבי ריש גלותא - לא מועילה החזקה^{נג}.

◆ דיני חזקה בעבד ובבהמה:

- האם מועילה חזקה לאלתר:
 - באופן שדרכם ללכת לבד (כגון עבד גדול או בהמה במקום שהדרך שהבהמות הולכות לבד) - לא^{נד}.
 - באופן שאין דרכם ללכת לבד (כגון עבד קטן או בהמה במקום שהדרך שהבהמות לא הולכות לבד) - כן.
- האם מועילה חזקה לאחר שלש שנים - כן^{נה}.

◆ דיני חזקה:

- צורת החזקה:
 - לרבי ישמעאל ורבי עקיבא - שלש אכילות.
 - לרבנן:
 - לרב - שלש שנים.
 - לשמואל:
- לרשב"ם בפירוש הראשון והשלישי - שלש אכילות שכל אכילה היא פירות של שנה^{נו}.
- לרשב"ם בפירוש השני - שלש שנים.
- דיני חזקה בשדה אילן (לדעת רבנן):
 - זמן החזקה - שלש שנים^{נז}.
 - באופן שאכל בכל שנה פירות מחלק מהעצים שבשדה:
 - באופן שהיה בשדה שלשים אילנות ובכל שנה עשר אילנות אחרים הוציאו פירות, והעשר אילנות היו מפוזרים בכל השדה, ואכל את כל הפירות שגדלו בשדה - נחשב חזקה^{נח}.
 - בשאר האופנים - לא נחשב חזקה.
 - באיזה שדה אילן מועילה חזקה:
 - שיעור יניקת האילן:
 - נטיעה - מאתים וחמישים אמות מרובעות.

⌘ הערות ⌘

- נב הרשב"ם מבאר שהסיבה שהחזקה לא מועילה באופן שהמחזיק הוא מדבי ריש גלותא, משום שהאנשים מפחדים למחות בהם.
- נג רשב"ם מבאר שהסיבה שלא מועילה חזקה בשדה ששייכת לדבי ריש גלותא, משום שיש להם שדות הרבה ולכן הם שמחים שאדם ירש לשדותיהם ומשביח אותם, וכן אינם חוששים למחות כיון שכשירצו להוציא את הקרקע מהמחזיק יוכלו להוציא את הקרקע בכוח.
- נד רשב"ם מבאר שעבד או בהמה שדרכם ללכת לבד אין ראייה מתפוסת המחזיק ששייכים לו, כיון שיתכן שנכנסו לבית המחזיק לבד או שהמחזיק מצאם בדרך והכניסם לביתו.
- נה רשב"ם מבאר שבאופן שאדם החזיק בעבד או בהמה שלש שנים יש ראייה משתיקת הבעלים שהעבד והבהמה שייכים לו.
- נדברי הגמ' מבואר שאדם שבהמה הזיקה לו והבהמה נמצאת ברשותו, באופן שמועילה חזקה נאמן לטעון מהו שיעור הנזק שהבהמה עשתה לו כיון שיש לו מיגו שיכל לומר שהבהמה שייכת לו, אמנם באופן שהבהמה הזיקה לו יותר משווי הבהמה אינו נאמן כיון שאין לו מיגו.
- נו בדברי הגמ' מבואר שלפי הצד שצריך שלש אכילות שכל אכילה היא פירות של שנה, זמן החזקה בדרך כלל הוא שלש שנים שלימות, ורק באופן שיש עץ צעיר שמוציא פירות של שלש שנים בפחות משלש שנים, או באופן שיש עץ שמוציא פירות פעמים בשנה, מועילה החזקה בפחות משלש שנים.
- נז תוס' [כח א] מבארים שלפי רבנן צורת החזקה בשדה אילן היא על ידי אכילת פירות האילן, ובשאר הזמן צריך המחזיק לקצוץ זמורות ולקת את הזמורות לעצמו (אבל קציצת זמורות ללא לקיחת הזמורות לא מועילה לחזקה, משום שקציצת הזמורות מועילה לעץ והבעלים לא חושש למחות על כך). או שבשאר הזמן המחזיק צריך לנעול את השדה ולא להניח לשום אדם להכנס (ולמרות שנעילה לא נחשבת חזקה מ"מ נעילה יכולה להצטרף לאכילת הפירות להחשב חזקה).
- נח תוס' מבארים שדין זה מצוי בבנות שוח שהאילן מוציא פירות פעם בשלש שנים אבל בשאר האילנות דין זה לא מצוי, ותוס' מוסיפים שבבנות שוח מועילה החזקה למרות שבזמן שאכל את הפירות בשנה הראשונה היו פירות שלא נגמרה מלאכתם בשאר האילנות, משום שהפירות שלא נגמרה מלאכתם לא עתידים להגמור מלאכתם עד שנה הבאה, אבל באופן שהיו בשאר האילנות פירות שעתידיהם להגמור מלאכתם באותה שנה החזקה לא מועילה.
- הגמ' מבארת שהמקור שמועילה חזקה באופן שלא אכל את כל הפירות של השדה, הוא מדברי רבי ישמעאל [הובא לעיל עמוד 1] שבשדה האילן באופן שיש בשדה שלשה מינים של אילנות מועילה החזקה בשנה אחת כאשר אוכל מכל מין ומין בזמנו, למרות שאכל מכל אילן ואילן פעם אחת ולא אכל מכל אילן שלש פעמים.

• אילן - שמונה מאות שלשים ושלש ושליש אמות מרובעות.

▪ דיני החזקה:

• באופן שיש בשדה אילנות כשיעור היניקה:

○ נטיעה:

▪ לנהרדעי:

• לפירוש הראשון ברשב"ם - החזקה מועילה לאילנות ולקרקע.

• לפירוש השני ברשב"ם - החזקה לא מועילה משום שלאחר שהנטיעות יגדלו ויהפכו לאילנות סופו

לעקור את הנטיעות ולפזר אותם.

▪ לרבא - החזקה מועילה לאילנות ולקרקע.

○ אילן - מועילה חזקה באילנות לכל השדה.

• באופן שיש בשדה הרבה אילנות ויש לכל אחד פחות משיעור היניקה:

○ לנהרדעי - החזקה לא מועילה משום שלא החזיק כדרך האנשים.

○ לרבא - החזקה מועילה לאילנות ולקרקע^{יט}.

• באופן שיש בשדה קצת אילנות ויש לכל אחד יותר משיעור היניקה:

○ לרשב"ם - החזקה מועילה לאילנות ולקרקע שנצרכת לאילנות.

○ לתוס' - החזקה לא מועילה לקרקע.

◆ דיני מכירת קרקע שיש בה אילנות:

• המוכר קרקע - הקונה קנה את הקרקע ואת האילנות.

• המוכר קרקע ושייר את האילנות לעצמו:

○ לרשב"ם - יש למוכר זכות להשאיר את האילנות עד שימותו, וכן לחזור וליטוע אילנות אחרים^ס.

○ לתוס' [עא ב] - יש למוכר זכות להשאיר את האילנות עד שימותו, וכן לחזור וליטוע אילנות אחרים, וכן קנה חלק בשיעור

'תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלא אורה וסלו'^{סא}.

• המוכר אילנות:

○ לרשב"ם:

▪ באופן שהשדה נחשבת 'שדה האילן' (לרבי מאיר שני אילנות לרבנן שלשה אילנות) - יש לקונה זכות להשאיר את האילנות עד שימותו, וכן לחזור וליטוע אילנות אחרים, וכן קנה חלק מהקרקע בשיעור 'תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלא אורה וסלו'.

▪ באופן שהשדה אינה נחשבת 'שדה האילן' (לרבי מאיר אילן אחד לרבנן שני אילנות):

• לנהרדעי - יש לקונה זכות להשאיר את האילנות עד שימותו, וכן לחזור וליטוע אילנות אחרים, וכן קנה את הקרקע שהאילן נמצא בו.

• לרבא:

○ לרבנן - יש לקונה זכות להשאיר את האילנות עד שימותו משום ש'מוכר בעין רעה מוכר'.

○ לרבי עקיבא - יש לקונה זכות להשאיר את האילנות עד שימותו, וכן לחזור וליטוע אילנות אחרים משום

ש'מוכר בעין יפה מוכר'.

☞ הערות ☞

נט תוס' מבארים שלפי דעת הרשב"ם דברי רבא שהחזקה מועילה נאמרו באופן שהחזיק בכל האילנות בין העומדים להעקר ובין שאינם עומדים להעקר, אבל באופן שהחזיק בכל השדה על ידי אכילת חלק מהאילנות, כגון שהיה בשדה שלשים ושלשה אילנות שנטועים בצפיפות ובכל שנה אחד עשר אילנות אחרים הוציאו פירות, לא מועילה החזקה משום שיתכן שאכל בשנה אחת יותר מאילן אחד שעומד להעקר.

ס רשב"ם מבאר שבאופן זה לא אומרים לדעת רבי עקיבא שמוכר בעין יפה מוכר ולא שייר לעצמו זכות לחזור וליטוע אילנות אחרים, משום שהמוכר לא רוצה שהלוקח יאמר לו לאחר שיעקרו האילנות 'עקור אילן שקול וזיל', ובדברי הגמ' [עא א] מבואר שמחמת טעם זה דין זה נאמר בין באופן ששייר לעצמו שלשה אילנות ובין באופן שהמוכר שייר לעצמו שני אילנות.

סא תוס' מבארים שבאופן זה המוכר לא רוצה למכור ללוקח בעין יפה ולא לשייר לעצמו זכות בקרקע, משום שהמוכר לא רוצה שהלוקח יאמר לו לעקור את האילנות מיד, ולכן המוכר משייר לעצמו זכות להשאיר אל האילן בקרקע עד שהאילן ימות, ומיגו שהמוכר 'נחית לשיורא' הוא משייר גם זכות לחזור וליטוע אילנות אחרים, וכן שיקנה חלק בקרקע בשיעור 'תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלא אורה וסלו'.

○ לתוס':

- באופן שהשדה נחשבת 'שדה האילן':
- באופן שמכר בסתמא - יש לקונה זכות להשאיר את האילנות עד שימותו, וכן לחזור וליטוע אילנות אחרים, וכן קנה חלק מהקרקע בשיעור 'תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלא אורה וסלו'.
- באופן ששייר את הקרקע בפירושו^{סב}:
 - לרבנן - יש לקונה זכות להשאיר את האילנות עד שימותו משום ש'מוכר בעין רעה מוכר'.
 - לרבי עקיבא - יש לקונה זכות להשאיר את האילנות עד שימותו, וכן לחזור וליטוע אילנות אחרים משום ש'מוכר בעין יפה מוכר'.
- באופן שהשדה אינה נחשבת 'שדה האילן' - יש לקונה זכות להשאיר את האילנות עד שימותו^{סג}.
- המוכר קרקע לאדם אחד ואילנות לאדם אחר:
 - בעל הקרקע - לא קנה זכות באילנות.
 - בעל האילנות:
 - לרב זביד - יש לו זכות להשאיר את האילנות עד שימותו^{סד}.
 - לרב פפא:
- לרשב"ם - יש לו זכות להשאיר את האילנות עד שימותו, וכן לחזור וליטוע אילנות אחרים, וכן קנה חלק מהקרקע^{סה}.
- לתוס' - יש לו זכות להשאיר את האילנות עד שימותו, וכן לחזור וליטוע אילנות אחרים לאחר שימותו אילנות אלו^{סו}.

◆ דיני כרם:

- האם יש על הכרם דין 'כרם':
 - באופן שיש בין גפן לגפן ארבע אמות - יש על הכרם דין 'כרם'.
 - באופן שיש בין גפן לגפן פחות מארבע אמות - לרבי שמעון אין על הכרם דין 'כרם', לחכמים יש על הכרם דין 'כרם'.
- הנפק"מ האם יש על הכרם דין 'כרם':
 - שיעור הרחיקת זרעים מהגפנים:
 - באופן שיש על הכרם דין 'כרם' - צריך להרחיק ארבע אמות.

⊕ הערות ⊕

סב תוס' מבארים שבאופן שהשדה קטנה וכל השדה נצרכת לאילנות, בין באופן שהמוכר אמר שמשיר את כל הקרקע ובין באופן שהמוכר אמר שמשיר את הקרקע נחשב ששייר את הקרקע בפירוש, אבל באופן שהשדה גדולה וחלק מהשדה נצרכת לאילנות, באופן שהמוכר אמר שמשיר את הכל הקרקע נחשב ששייר את הקרקע בפירוש, אבל באופן שהמוכר אמר שמשיר את הקרקע לא נחשב ששייר את הקרקע בפירוש, משום שיתכן שכוונתו לשייר את החלק מהקרקע שלא נצרך לאילנות.

סג תוס' מבארים שנהרדעי סוברים שהקונה יכול לעכב את המוכר שלא יחפור תחת האילן, אמנם רבא חולק וסובר שהקונה לא יכול לעכב את המוכר לחפור תחת האילן, ותוס' בפירוש הראשון סוברים שדברי נהרדעי נאמרו בין לרבי עקיבא ובין לרבנן, אמנם תוס' בפירוש השני סוברים שדברי נהרדעי נאמרו לפי רבי עקיבא ש'מוכר בעין יפה מוכר' ולא לפי רבנן שסוברים ש'מוכר בעין רעה מוכר'.

סד הגמ' מבארת שהטעם של רב זביד שיש לבעל האילנות זכות להשאיר את האילנות עד שימותו ואין לו זכות לחזור וליטוע אילנות אחרים, משום שמסתבר שכמו שאין לבעל הקרקע זכות באילנות כך אין לבעל האילנות זכות בקרקע, ובדברי הגמ' מבואר שמחמת טעם זה דברי רב זביד נאמרו בין לפי רבנן ובין לפי רבי עקיבא, והרשב"ם מבאר שמחמת טעם זה דברי רב זביד נאמרו בין באופן שקנה שני אילנות ובין באופן שקנה שלשה אילנות.

סה רשב"ם בפירוש הראשון מבאר שהדין שבעל האילנות קנה קרקע, נאמר בקרקע גדולה ובעל האילנות קנה קרקע בשיעור 'תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלא אורה וסלו' ואת שאר הקרקע קנה בעל הקרקע, והרשב"ם בפירוש השני מבאר שהדין שבעל האילנות קנה קרקע נאמר בקרקע קטנה שכל הקרקע נצרכת לשיעור 'תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלא אורה וסלו', ולכן בעל האילנות קנה חצי מהקרקע ובעל הקרקע קנה חצי מהקרקע.

הגמ' מבארת שהטעם של רב פפא שיש לבעל האילנות זכות לחזור וליטוע אילנות אחרים, משום שמסתבר שכמו שהמוכר נתן לבעל הקרקע זכות גמורה בקרקע, כך המוכר נתן לבעל האילנות זכות גמורה, והרשב"ם מוסיף שטעם זה שייך בין באופן שמכר שלשה אילנות ובין באופן שמכר שני אילנות, ובדברי הגמ' מבואר שמחמת טעם זה דברי רב פפא נאמרו בין לפי רבנן ובין לפי רבי עקיבא.

סו תוס' מבארים שהטעם של רב פפא שבעל האילנות לא קנה חלק בקרקע בשיעור 'תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלא אורה וסלו', משום שבעל הקרקע מכר במפורש את הקרקע לאדם אחר, ותוס' מבארים שמחמת טעם זה דברי רב פפא נאמרו בין באופן שמכר שלשה אילנות ובין באופן שמכר שני אילנות.

תוס' מוסיפים שכמו שנחלקו רב זביד ורב פפא במכירה כך נחלקו בחזקה, באופן שאדם אחד עשה חזקה באילנות ואדם אחר עשה חזקה בקרקע, שלרבי זביד בעל האילנות רשאי להשאיר את האילנות עד שימותו, ולרב פפא בעל האילנות רשאי לחזור וליטוע אילנות אחרים, אמנם לדעת הרשב"ם אין הכרח לדין זה.

- באופן שאין על הכרם דין 'כרם' - צריך להרחיק שלשה טפחים.
- הנוטע כרם ולא חיללו האם חוזר מעורכי המלחמה:
- באופן שיש על הכרם דין 'כרם' - חוזר מעורכי המלחמה.
- באופן שאין על הכרם דין 'כרם' - לא חוזר מעורכי המלחמה.

• דין המוכר לחבירו אילנות באופן שהאילנות נטועים בצפיפות - לרבי שמעון לא נחשב 'שדה האילן', לחכמים נחשב 'שדה האילן'.

דף לח

◆ דיני חזקה באדם שקנה מחבירו אילן ולא קנה קרקע - באופן שעברו שלש שנים והמוכר לא מחה הקונה יכול לטעון שקנה את הקרקע שתחת האילן, אמנם באופן שהמוכר מחה שמכר את האילן ולא מכר את הקרקע הקונה לא יכול לטעון שקנה את הקרקע.

◆ דיני חזקה:

• באיזה אופן מועילה החזקה:

○ לת"ק:

- באופן שהבעלים נמצא באותה עיר שהמחזיק נמצא - החזקה מועילה לאחר שלש שנים.
- באופן שהבעלים נמצא בעיר אחרת:
- באופן שהשיירות מצויות מהמקום שהמחזיק נמצא למקום שהבעלים נמצא - החזקה מועילה לאחר שלש שנים.
- באופן שהשיירות לא מצויות מהמקום שהמחזיק נמצא למקום שהבעלים נמצא - החזקה לא מועילה^{טז}.

○ לרבי יהודה:

- באופן שהבעלים נמצא באותה עיר שהמחזיק נמצא - החזקה מועילה לאלתר^{סז}.
- באופן שהבעלים נמצא בעיר אחרת - בין באופן שהשיירות מצויות ובין באופן שאין השיירות מצויות החזקה מועילה לאחר שלש שנים^{סח}.
- דיני חזקה באופן שהבעלים ברח מחמת ממון או מחמת נפשות:
 - האם מחאה שלא בפניו נחשבת מחאה:
 - לת"ק - נחשבת מחאה.
 - לרבי יהודה - בפשטות סובר שלא נחשבת מחאה, אמנם יש צד שסובר שנחשבת מחאה^ט.

הערות

סז הגמ' מבאר שבראשית שאלה ישראל יש שלש ארצות: א. יהודה. ב. עבר הירדן. גליל. ובדרך כלל בתוך כל ארץ יש שיירות מצויות ובין ארץ לארץ אין שיירות מצויות, אמנם בשעת חירום אפילו בתוך אותה ארץ אין שיירות מצויות.

הרשב"ם מבאר שת"ק סובר שהטעם שחזקה מועילה הוא ש'עד תלת שנים מזדהר איני בשטרא טפי לא מזדהר', ולכן באופן שאין השיירות מצויות וגם אם הבעלים היה מוחה המחזיק לא היה שומע את המחאה, אין ראייה משתיקת הבעלים שמכר את הקרקע למחזיק, והמחזיק היה צריך לשמור על השטר יותר משלש שנים כיון שידוע שהבעלים לא יכול למחות בו.

תוס' מבארים שגם לפי הצד ש'מחאה שלא בפניו' לא נחשבת מחאה, מ"מ 'חזקה שלא בפניו' נחשבת חזקה, כלומר שלמרות שבאופן שהבעלים מוחה המחזיק לא היה שומע מכך הבעלים ודאי שמע שהמחזיק מחזיק בקרקע שלו, כיון שדרך הבעלים לשאול האם אדם מחזיק בקרקע שלו ואין דרך המחזיק לשאול האם הבעלים מוחה בו. וכן תוס' מבארים שלענין גט נחשב שהשיירות מצויות בכל ארץ ישראל, משום שדרך האשה לחפש עדים לקיים את הגט.

סח הרשב"ם מבאר שהטעם של רבי יהודה שבאופן שהבעלים נמצא בעיר החזקה מועילה לאלתר, משום שאדם לא רואה את חבירו אוכל פירות קרקעו ושותק.

סט בדברי המשנה מבואר שהטעם של רבי יהודה שבאופן שהבעלים לא נמצא בעיר זמן החזקה הוא שלש שנים, משום דרך האדם להתרחק מביתו מהלך שנה ולא יותר, ולכן הזמן שהבעלים שומע מהחזקה ויכול למחות הוא שלש שנים (ראה להלן [ססא] שיש לדון בדעת רבי יהודה האם 'מחאה שלא בפניו' נחשבת מחאה או לא, והנה לפי הצד ש'מחאה שלא בפניו' לא נחשבת מחאה, הקול יוצא לאחר שנה, והזמן שהולכים להגיד לבעלים הוא שנה, והזמן שהבעלים חוזר הוא שנה, ולפי הצד ש'מחאה שלא בפניו' נחשבת מחאה, הקול יוצא לאחר שנה, והזמן שהולכים להגיד לבעלים הוא שנה, והבעלים מוחה במקומו, והזמן שהולכים להגיד למחזיק שהבעלים מוחה הוא שנה).

ע המשנה אומרת שרבי יהודה אומר שהבעלים מגיע למקום שהמחזיק נמצא שם, והגמ' מבאר שרבי יהודה סובר ש'מחאה שלא בפניו' לא נחשבת מחאה ולכן צריך לבוא ולמחות במקום שהמחזיק נמצא שם, אמנם בדברי הגמ' [לט א] מבואר שיש צד שרבי יהודה סובר ש'מחאה שלא בפניו' נחשבת מחאה ודברי רבי יהודה שהבעלים מגיע למקום של המחזיק הם 'עצה טובה' שיבוא להוציא את הקרקע והפירות, משום שאם לא יבוא וימחה מרחוק יהיה קשה להוציא מיד המחזיק את הפירות שאכל.

- דין חזקה מועילה באופן שהבעלים ברח מחמת ממון:
 - לפי הצד ש'מחאה שלא בפניו' נחשבת מחאה - החזקה מועילה, ולמרות שהבעלים לא יכול לחזור למקום שהמחזיק נמצא, מ"מ הבעלים יכול למחות במקומו.
 - לפי הצד ש'מחאה שלא בפניו' לא נחשבת מחאה - החזקה לא מועילה.
- דין חזקה באופן שהבעלים ברח מחמת נפשות - החזקה לא מועילה משום שהבעלים לא יכול לחזור למקום שהמחזיק נמצא וכן לא יכול למחות במקומו.